

Sapfa

Fr. 2 (Diehl)

φαίνεται μοι κῆνος ἴσος θεοῖσιν
ἔμμεν' ὄνηρ, ὅττις ἐνάντιός τοι
ἰσδάνει καὶ πλάσιον ἄδου φωνεί-
σας ὑπακούει

καὶ γελαιίσας ἡμέροεν, τὸ μ' ἢ μὰν
καρδίαν ἐν στήθεσιν ἐπτόαισεν,
ὡς γὰρ ἔς σ' ἴδω βρόχε' ὡς με φώνας
οὔδεν ἔτ' εἴκει,

ἀλλὰ καὶ μὲν γλώσσα +ἔαγε, λέπτον
δ' αὐτικά χρωῖ πῦρ ὑπαδεδρόμακεν,
ὀππάτεσσι δ' οὐδ' ἐν ὄρημμ', ἐπιρρόμ-
βεισι δ' ἄκουαι,

ἂ δὲ μ' ἰδρῶς κακχέεται τρόμος δὲ
παῖσαν ἄγρει, χλωροτέρα δὲ ποίας
ἔμμι, τεθνάκην δ' ὀλίγω ἰπιδεύης
φαίνομ', ἔμ' αὐτά.

Fragment 2

Čini se meni onaj bogovima sličan
čovjek što tebi baš nasuprot sjedi.
On što ti izbliza radostan govor
slušati može

I smijeh tvoj često onakav što meni
srce u grudima mojim uzbudi.
Jer čim te vidjeh makar za kratko
glasa mi nesta

A zatim jezik se splete i skrovit
smjesta pod kožom plam mi zatinja.

Očima ne vidim ništa, a uši
zagluši šum
I znoj me oblije cijelu, a drhtaj
zgrabi mi tijelo i blijeđa od trave
već sam, i ćutim umrla da bih
zamalo jadna.

„Sjajna Afrodito, Zeusova kćeri, preklinjem te, božice, ne muči mi, besmrtna, ovo jedno srce. Kad god sam te prije zvala, ti si došla, o zlatna božice, na svojim nebeskim kočijama, pritekla si mi u pomoć smiješći se. Pomozi mi i sada, Afrodito zlatnih uvojaka, učini da Faon, kojeg ljubim bezumno i strasno, bude moj, i samo moj, zauvijek.“

Tim je riječima Afroditina svećenica Sapfa molila božicu za pomoć, jednog ranog ljetnog jutra, u božici ljubavi posvećenim vrtovima na rubu Mitilene, glavnoga grada otoka Lezba. Okružena svetim stablima jabuke, Sapfa je kleknula, pogledala nebo, i na tlo izlila malu količinu vina pomiješana s medom iz lekita koji je nosila u košarici od pletene trske. Na nebu se još vidio mjesec, okružen Plejadama, koje su izgledale kao da čuvaju stražu oko svevidećeg nebeskog oka. Pomislila je da se pomoli i Seleni, no već se razdanjivalo, i nije imalo smisla zazivati božicu na odlasku.

Putom do kuće, u pratnji dviju učenica, razmišljala je o beznađu svojega položaja. Udovica, bez oca koji bi je mogao ponovno udati, bez miraza kojim bi mogla privući Faona da je oženi, mogla je samo čekati brata Haraksa da se vrati s trgovačkog puta u Egiptu. A i kada njegova lađa opet pristane u Mitileni, natovarena žitom, srebrom i začинима, bilo je vjerojatnije da će Haraks gledati kako da njezin imetak, kao i onaj koji je pripadao njezinu pokojnom mužu, pridoda svojem. Mlađi je brat Larih također želio svoju kuću kako bi se mogao oženiti, pa je njoj, svećenici Zeusove kćeri, preostajalo samo da u kući starijega brata dočeka starost, plešući o svetkovinama okružena mladim djevojkama koje je trebalo pripremiti za vlastitu udaju. Faon je bio dobar čovjek, strastan ljubavnik i hrabar ratnik u pohodima što ih je Mitilena svakog proljeća vodila protiv Karijaca i Lidijaca, no on se nikad ne bi suprotstavio Haraksu i preoteo mu sestru. Zato je

i prekinuo sa Sapphom, prije no što je za nju doznao itko iz gradskog vijeća, znajući da bi ga Haraks sa svojom posadom ubio kada bi mu po povratku iz Egipta netko rekao što je bilo među njima. Nije se imalo smisla nadati, nije se mogla čak ni ljutiti na Faona što ju je ostavio. A ipak nije mogla ne priželjkivati da je otme, da zajedno pobjegnu u Kariju ili Frigiju, da žive kao izbjeglice među barbarima, samo da bude s njim. Zbog njega bi u Mitilenu ostavila i svoju kćer Kleidu, obojicu braće i sve svoje učenice.

Staza se strmo uspinjala prema prvim kućama Mitilene, iz čijih je prozora zirkalo slabo svjetlo uljanica. Čulo se glasanje mora i hucanje valova dolje, u ponoru, kraj pristaništa, gdje se morska pjena razbijala o stijene. Grane maslina lagano su se svijale na vjetru koji je puhao iz smjera Azije donoseći sladak i zavodljiv miris mirte i lavande. Ondje negdje, na moru, bio je i Faon, plovio je po pučini, izložen stihijama, zarađujući za život teškim zanatom lađara. Život koji nije htio ni mogao podijeliti s njom. Sapphine bose noge zapinjale su na oštrom kamenju koje je ležalo po stazi za Mitilenu, stazi kojom je prošla već tisućama puta. Sve ih je više, sve teže osjećala. Danas, dok je prinostila žrtvu božici u svetom gaju, po prvi je put odoljela iskušenju da pogleda svoj odraz u izvorskoj vodi, bojeći se da će u svojoj gustoj crnoj kosi vidjeti još više sjedina nego prošli puta. Bolje je tako, bolje je ne znati, vidjeti sebe onim pogledom kojim ju je gledao Faon kad su se prvi put sreli, kad je u luci ispraćala Haraksa u Egipat, pogledom čovjeka koji nikada prije nije vidio ženu.

Kad je stigla kući, robinje su joj priredile kupku s uljem matičnjaka. Kleida je već spavala, a Larih se negdje opijao s članovima svoje bratovštine. Bila je sigurna da ga ne će vidjeti do jutra, dok ga iz putenog zagrljaja ne pusti neka hetera. Dok je u mlakoj vodi odmarala izmorene udove, njezina najdraža učenica, Atida, uzela je liru i, praćena nježnim zvukovima struna zapjevala stihove jedne Sapphine pjesme, skladane davno, davno, prije Kleide, prije Faona, prije ove mračne kuće i starećeg tijela u kojem se osjećala zarobljena:

*Neki kažu odred konjanika, drugi flota,
a neki pak vojska kopljonoša
najljepša je stvar na crnoj zemlji ovoj:
a ja kažem – najljepše je što god tko voli.*

Te noći Sapfa je usnula, sama na ležaju od slame prekrive lanenom tkaninom, popivši prije toga napitak od vina, maka i meda, da lakše zaspi. U snu joj se javila božica ljubavi, puna opijajućeg sjaja, na kočijama zlatnim što su ih posred neba vukli srebrnim uzdama upregnuti vrapci. Pogledavši na nju iz nebeskih visina Afrodita joj blago, tiho govoreći reče: „Bjeloruka, crnokosa Sapfo, ne nadaj se da će ti se ispuniti želje. Smrtnicima nije dana vječna ljubav, kao ni vječni život. Mi, bogovi, možemo imati oboje, no ne uživamo ni u jednom od toga. Faona sam sebi izabrala ja, još onoga dana kad me je, prerušenu kao staricu, prevezao iz Mitilene na azijsko kopno. Nije htio nagrade, no ja sam mu je dala, pomladivši ga i učinivši ga najljepšim mužem ovog pokoljenja. I hoću ga za sebe, ne zato što ga volim (jer ljubav je nama bogovima za smrtnike jednako strana, kao i vama ljudima ljubav prema bilju ili drveću), već zato što ga mogu imati.

A tebi nema spasa od ljubavi, s istim drhtanjem koje osjećaš sada, s istim znojem koji ti oblijeva tijelo kad pomisliš na njega, s istom ćeš žudnjom jednoga dana i umrijeti. No želiš li se osloboditi te kletve kojom te proklinjem, nema ti do žrtve koju moraš učiniti. Pođi dakle do najviše hridi Lezba, ondje na Akronu iznad pješčanoga žala, i baci se u bjelasasto more. Ako isplivaš, ne ćeš više žudjeti za Faonom, od uspomene na žar njegova tijela bit ćeš izliječena. Ako pak potoneš, morske pjene iz kojih sam rođena odjenut će te u prekrasne halje i odnijeti tvoje mrtvo tijelo Hadu.“

Mjesec je bio visoko, iza njegova ravnodušna sjaja skrivalo se lice neke božice, zacijelo Artemide, kojoj je ovaj kraj bio posvećen. Iz šume, koja se vidjela na rubu visoke litice, promatrala su je, bila je sigurna u to, divlje srne, Artemidine pratiteljice. Možda je i sama božica bila s njima, čekajući da odapne svoju strijelu na bezumni ljudski plijen koji se spremao strmoglaviti u more. S te hridine, od davnina poznate pod imenom Akron, za vedra se dana vidjela Troada, no sada ju je sa svih strana okruživala tmina. Sapfa je stajala na vrhu, sama, slušajući hoće li joj vjetar još nešto reći, hoće li joj božica, njeva gospodarica, prišapnuti neku riječ na uho. Ali ovaj put Afrodita kao da ju je ostavila. Nakon sna u kojem joj se javila jučer, božičin je glas zamuknuo. Sapfa se osjetila sama, kao nikada do tad u životu.

Bogovi nam nisu dali ovaj život, mislila je Sapfa, a mogu ga uzeti kad žele, iz svoje zabave, objesti ili ljubomore. Mi, smrtnici, ništa tu ne možemo, samo se božjoj volji pokoriti. Ona je vjerno služila Afroditu, svoju gospodaricu, otkako je kao dijete po prvi put zaplesala u koru, otkako je uzela u ruku svoju čarobnu liru i ispjevala prvi stih pred zapanjenim očima oca i njegovih prijatelja u Vijeću staraca. Dolje, u mraku provalije, čuo se samo huk valova što su se lomili o stijene, a svjetlo mjesečine obasjalo bi, svakih nekoliko trenutaka, oblak morskih kapljica što bi se rasprsnuo od siline udarca o strmu obalu. U toj uzburkanoj bijeloj pjeni učinilo joj se da vidi lice božice koja joj se zlurado smiješi. Poletjela je k njoj.